

*Belirtisiz nesnenin söz dizimindeki yeri üzerine**

Leylâ Karahan

Gazi Üniversitesi, Ankara

Bu çalışmada cümle öğelerinden belirtisiz nesnenin Türkçe söz dizimi içindeki yeri hakkında tarihî lehçeler ve Türkiye Türkçesi ile sınırlandırılmış bir değerlendirme yapılacaktır. -A ekli -hatta -DAn ekli- bir kısım tamlayıcıların da bazı gramerlerde ve araştırmalarda nesne terimi ile karşılandığını dikkate alarak öncelikle bu çalışmada nesne terimi ile kastedilen öge hakkında bir açıklama yapmak gerektiğini düşünüyorum. Bu yazıda, nesne terimi ile *akkuzatif ekinden başka hâl eki taşımayan veya hâl eksiz de kullanılabilen* cümle ögesi kastedilmiştir. Yazının başlığı olan "belirtisiz nesne" terimi ise içinde anlamca belirlilik niteliği veren başka gramatikal ögeler bulunsa da nesnenin akkuzatif eki taşımayan hâli için kullanılmıştır. Ancak yazıda belirtisiz nesne ve belirtili nesne terimleri yerine -bu çalışmaya mahsus olmak üzere- daha çok *akkuzatif ekli nesne, akkuzatif eksiz nesne* terimlerine yer verilmiştir. Bu tercihte, *belirli, belirsiz, belirtili, belirtisiz* gibi terimlerin nesnenin aynı zamanda anlam boyutunu da çağrıştırdıkları için herhangi bir karışıklığa sebep olabilecekleri endişesi etkili olmuştur.

Türkçe söz diziminin karakteristik özne-tümleç-yüklem sırasına rağmen cümle öğeleri, bazı genel eğilimler yanında cümlenin anlamını çeşitli oranlarda etkileyebilecek bir hareketliliğe, bir esnekliğe sahiptir. Yer değiştiren bir öge, bazen özel bir anlam vurgusuna, bazen bir belirliliğe veya belirsizliğe işaret eder, bazen de cümlenin anlamını tamamen değiştirir. Cümle öğeleri içinde yer değiştirmeye en fazla direnen öğelerden biri de belirtisiz nesnedir.

Nesne, içinde yer aldığı cümlenin yardımcı değil zorunlu ögesi veya öğelerinden biridir; hâl eksiz veya akkuzatif eki ile kullanılır. Bu iki farklı kulla-

* v. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri 1, 20-26 Eylül 2004 (2004) Ankara: TDK, 1615-1624.

nuluş, nesnenin söz dizimi içindeki yerini ve anlamını etkilemiştir. Belirtisiz nesne -yani akkuzatif eksiz nesne- genellikle yüklem yanında yer alırken, akkuzatif ekli nesne yüklemle ilişkilerinde -akkuzatif ekli nesneye göre- bağımsız bir öge olarak söz dizimi içinde daha rahat yer değiştirir. Akkuzatif eksiz nesne, "belirsizlik" ve "genellik" niteliği ile zorunlu ögesi olduğu fiile bağımlıdır. Nesnenin anlamı yüklem anlamıyla birleşerek "dinleyenin şuurunda tamamiyle bütün bir tasavvuru çağırıştırır." (Grønbech 1995: 110). "Söz vermek, ders çıkarmak" örneklerinde olduğu gibi birleşik fiil oluşturmaya diğer cümle öğelerinden daha elverişli olması, akkuzatif eksiz nesnenin bu "belirsizlik", "genellik" niteliğinden kaynaklanmaktadır. Aralarındaki ilişkinin mahiyetinden dolayı böyle nesnelere söz dizimi içinde yüklem yanında yer alırlar. Ancak nesne, çeşitli gramatikal yollarla "belirlilik" kazandığında fiille arasındaki bağ gevşemekte ve böylece gerektiğinde yüklem önünden uzaklaşabilmektedir.

Bu husus, nesneyi konu alan araştırmalarda ve gramerlerimizde vurgulanmıştır. Konuyla ilgili özel tespitleri olan Grønbech, belirtisiz nesnenin bu özelliğini şöyle ifade ediyor: "Nesneden başka bir diğer cümle unsuru doğrudan doğruya fiilin önüne gelirse ve dolayısıyla nesne daha geriye atılmak durumunda kalırsa, sonuncu daima ekin düşmesi gerektiği durumlarda da yüklem hâline dönüşür." (Grønbech 1995: 139). Bu genellemelere rağmen tarihî metinlerimizde ve bugün Türkiye Türkçesinde çok yaygın olmamakla birlikte bir anlamı öne çıkarma ve vurgulamaya ihtiyacıyla veya başka bir sebeple nesne dışındaki bir öge yüklemle yaklaştığında, akkuzatif eksiz nesne akkuzatif eki almadan da başka gramatikal yollarla belirlilik kazanarak yüklemden uzaklaşabilmektedir.

Akkuzatif eksiz bir nesne ile yüklem arasındaki bağımlı şekil ilişkisi *da/de, dahi, bile* gibi bağlama, pekiştirme işlevli edatlarla ve soru eki/edatı *-mi* ile gevşer. Bu gevşeme, bağımlılığın da derecesini göstermektedir. Akkuzatif eksiz nesne-yüklem ilişkisi, meselâ belirtisiz isim tamlamalarındaki tamlayan-tamlanan ilişkisine göre daha toleranslıdır. Çünkü belirtisiz isim tamlamalarında iki unsur arasına edat dahil hiçbir kelime giremez. Akkuzatif eksiz bir nesne ile yüklem arasındaki şekil ilişkisini etkileyen edatlar, işlevsiz dil birimleri olmadıklarına göre bu iki öge arasındaki anlam ilişkisini de etkileyeceklerdir. Meselâ *Roman da okudum* cümlesi, *da* edatı ile bize *Hikâye okudum, roman da okudum* gibi bağlı bir yapıyı çağırıştırabilir. Bu cümlelerde nesnelere, belirtisiz nesnelere. Ancak bunlar tek olarak değil, bağlı yapı içinde değerlendirildiğinde nesnelere belirsizlik dereceleri arasında fark ortaya çıkmaktadır. Tek bir cümle sınırları içinde bir cinsi, bir türü karşılayan

roman ve hikâye, bağlı yapıda anlam daralmasına uğrayarak *kitap* gibi anlam boyutu daha geniş bir cins, bir tür içinde kısmî bir belirlilik kazanmaktadır.

Bugünkü Türkiye Türkçesinde olduğu gibi tarihî lehçelerde de bir önceki cümle ile bağlantı sağlamak ve nesnenin anlamını pekiştirmek üzere akkuzatif eksiz nesne ile yüklem arasına bağlama/pekiştirme edatları ve soru eki/ edatı girebilmektedir. Aşağıda çok sık rastlanan bu kullanım ile ilgili birkaç örnek verilmiştir:

İncü dahı dizer (Marzubannâme 250)

İşâret hoz bilmez (Marzubannâme 242)

Amnâ eger sulh isteyib tuhfelar dahı viribiyevüz (Marzubannâme 255)

Şol kadar ni'met ve ganîmet dahı vermeye (Kelile ve Dimne 28)

Ebu Müslim Kahtabe'ye yardımçun on biñ er dahı göndürdi (Târih-i İbn-i Kesîr 246)

Bir köprüg dahı yasan (Eckmann 1988: 64)

Yataçak yir mi bulduñ, yurt mı bulduñ noldı saña (Dede Korkut 192/12)

Nesnelere “belirlilik”, dolayısıyla “bağımsızlık” kazandıran öğelerden biri akkuzatif ekidir. Bu ekin “belirlilik” kazandırma işlevi, tarihî ve bugünkü bazı lehçelerde sadece nesnede değil ismin isimle ve ismin çekim edatlarıyla ilişkisinde de ortaya çıkmaktadır. Yani akkuzatif ekinin işlevi sadece nesne ile sınırlı değildir. Ek, meselâ “Efrasiyabın oğlu, yığlamaknı sebebi” örneklerinde ismin isimle, “anı teg, bizni üçün” örneklerinde ise ismin çekim edatlarıyla ilişkisinde belirtme görevi yapmaktadır (Karahan 1996: 607). Böyle örnekler Türkiye Türkçesinde yoktur. Akkuzatif eki bu işleviyle ilgi hâli ekiner benzer. Nasıl isim tamlamalarında birinci unsur ilgi hâli eki ile bağımsızlaştırılıyorsa nesne de akkuzatif eki ile yüklemden bağımsız hâle getirilebilmektedir (Grønbech 1995: 123). Akkuzatif eki ile ilgili iki önemli tartışmayı da burada zikretmek istiyorum. Bunlardan biri akkuzatif ekinin içinde bulunduğu kategoridir. Ekin hâl kategorisi içinde değerlendirilip değerlendirilmeyeceği hususu bugün tartışılmaktadır (Uzun 2000: 232). “Belirli kavram kategorilerinin taşıyıcısı olmadığı” nı savunan Grønbech'e göre bu ek, isim ile fiil arasında sağlam bir bağlantı meydana gelmesini önleyen bir kelime ayırıcısıdır. O, örnek olarak Böhlingk'ten Yakutça *Ū istim* 'Su içtim' ve *Ūnu istim* 'Suyu içtim' cümlelerini nakleder ve cümlelerin ilkinde yapılan, ikincisinde de içilen şeyin ne olduğu anlatıldığı için iki cümle arasında fark bulunduğunu kaydeder. Akkuzatif ekinin diğer bazı hâl eklerinden farklı olarak fiil-tamlayıcı ilişkisini kuran, yönlendiren bir ek değil, nesneye tam veya kısmî belirlilik anlamı kazandıran bir ek olduğu dil bilminde seslendirilen bir görüştür (Karahan 1996: 610). Diğer bir tartışma da ekin *belirtme* işlevi etrafında cereyan etmektedir. Akkuzatif eki, yapısında *bir* belirsizlik sıfatı bulunan bir sıfat tamlamasını *-bir* belirsizlik sıfatına rağmen *belirli* ya-

pabilir mi? Johanson'a göre akkuzatif ekinin *belirlilik işlevi bir kitabı* gibi belirsizlik sıfatı *biri taşıyan* bir örnekte ortadan kalkmakta ve ek belirlilikten çok *özgüllük* (specificity) ifade etmektedir. Meselâ *Kitabı okudum* cümlesinde hangi kitabı okuduğumuz bellidir; *Bir kitabı okudum* cümlesinde ise hangi kitabı okuduğumuz belli değildir. Bu yapı bazı dil bilimi kaynaklarında *mantıksal olmayan bir birleşim* olarak değerlendirilir (Johanson 1977).¹

Akkuzatif eki ile belirlilik niteliği kazanan ve bağımsızlaşan nesne söz dizimi içinde serbestçe dolaşabilmektedir. Ancak bu dolaşma amaçlanan anlam vurgusu çerçevesinde gelişir. Yer değiştirmeler keyfi ve gelişigüzel değildir.

Nesnelere *belirlilik* anlamı veren gramatikal öğelerden biri de iyelik ekidir. İyelik eki, eklendiği ismi söylenen veya söylenmeyen bir başka kavramla ilişkilendirerek, o kavramı genellikten kurtarır, belirli yapar. Böyle olduğu için birinci unsuru iyelik ekli isim olan meselâ Uygur Türkçesinden *oglum savı, ögüküm köñli* (Grønbech 1995: 95), Eski Anadolu Türkçesinden *gönlüm odi, gözlerüm nuri, bahtum güneşi, kirpügün okı* (Timurtaş 1981: 67, 68), Çağatay Türkçesinden *atası atı, atası kabri* (Eckmann 1988: 58) gibi isim tamlamalarında birinci unsur ilgi hâli ekine ihtiyaç duymaz. Söz diziminde de akkuzatif eki taşımayan nesnelere, iyelik ekleri ile *belirlilik*, dolayısıyla *bağımsızlık* kazanmakta ve gramatikal bir engel olmadan -tabii gerektiğinde- kolayca yüklem yanından uzaklaşabilmektedir. Tarihî lehçelerden bu duruma pek çok tanık getirmek mümkündür:

Günlerüm dün cyledi (Şeyhî Divanı 125/3)

Düş gördüm ve nice gördüğüm girü unıtdum (Marzubannâme 263)

Oşbu beniim haberüm ol balıklara degür (Marzubannâme 273)

Ben kız kardaşum Hâbile virmezem (Kıyas-1 Enbiyâ 101)

Ya Kâbil kardaşum niçün öldürdün? (Kıyas-1 Enbiyâ 101)

Bu örneklerdeki nesnelere, akkuzatif eki almamalarına rağmen bir türü, bir cinsi değil, *bana, sana, ona*, yani bir şahsa ait bilinen bir varlığı karşılarlar ve söz dizimi içinde belirli nesnelere olarak serbestçe dolaşabilirler. Böyle örnekler Türkiye Türkçesinde görülmez. Türkiye Türkçesinde iyelik ekli bir nesne mutlaka akkuzatif eki istemekte ve ancak akkuzatif eki ile söz dizimi içinde hareket kabiliyetine sahip olmaktadır.

Nesnelere bağımsızlaştırarak gerektiğinde yüklemden uzaklaştırabilen bir başka yapı da kelime gruplarıdır. Nesnelere belirtmek, pekiştirmek ve nitelenmek amacıyla kurulan kelime gruplarında, belirtilen, pekiştirilen, nitelen-

1. Alıntılar Türkçe çeviriden yapılmıştır.

nen isim *genel* olma, *tür* olma niteliğini kaybeder ve böylece kısmî de olsa bir belirlilik kazanır. Bunun için en uygun yapı, sıfat tamlamalarıdır. Sıfat tamlamaları, bir ismin niteleyen veya belirten tarafından daraltılmış anlamını taşır (Banguoğlu 1990: 500). Dil bilimi kaynaklarında gerek belirtme gerekse niteleme sıfatları *küme daraltıcı* olarak nitelendirilmektedir (Akerson 2000: 96, 100, 106). Yani isimler, niteleme ve belirtme sıfatları ile *genelden*, *türden* uzaklaşır, belirlilik kazanırlar. Bu özellik, tarihî lehçelerde, sıfat tamlaması kuruluşundaki akkuzatif eksiz nesnelere söz dizimi içindeki yerini etkilemiştir. Bu yapıdaki nesnelere, başka bir ögenin bir anlam vurgusu ile yüklem yanarda yer alması durumunda akkuzatif eki almadan yüklemden uzaklaşabilmektedir. Aşağıda verilen örnekler, çeşitli tarihî dönemleri temsil eden eserlerden alınmıştır. Örneklerde de görüleceği gibi nesne olan sıfat tamlamalarının bir kısmı belirtme, bir kısmı da niteleme sıfatlarıyla kurulmuştur:

- Bunça budun kop itdim* (Kül Tigin Abidesi, Güney Cephesi 2, 3)
Bunun gibi mâlihülyâlar şol kadar söyledi (Gülistan Tercümesi 178)
Şaşa munça türlü ni'met ve ziynet anıñ üçün birdi (Gülistan Tercümesi 2)
Dürlü ilm hikmet anlara talim itdürür (Marzubannâme 225)
Çok mâl dost düşmen yolında harc itmişem (Marzubannâme 220)
Yana bir sir söz kulagına aydı (Nehcü'l-Ferâdis 157/6)
Bir altun bir yoldaşlarına virüb ta'âm alınğa viribidiler (Marzubannâme 222)
Bir kov anlar dahı getürdiler (Dede Korkut 11/10)
Amna ben bu ilan gerek bağuban eliyile öldürem (Marzubannâme 227)
Bizi hayır duâdan ferâmuş itmesin diyü bir gayrı kürk hakîre ihsân eyledi (Evliyâ Çelebi 101)
Biş biy dahı aña virdi (Tarih-i İbn-i Kesîr 139)
Men on miñ yarmak bir kimerse katında emânat koydum (Nehcü'l-Ferâdis 195/3)
Tegme yılda altmış câme böz, bir kat ton za'ifenga bereyin (Kıyasü'l-Enbiyâ 144r)
Beş batman etmek, beş batman et, beş batman un, beş kümüş yarmak bir câme böz ol balık birle Süleymâña berdiler (Kıyasü'l-Enbiyâ 144r)
Ogul kız erdin bolur tesen Meryemge isi teg. ogul atasız ruzi kıldı (Kıyasü'l-Enbiyâ 67r)
Hızır gibi âb-ı hayat benden içti (Marzubannâme 239)
Belki yalıncağ padişahlık nice isteyelüm (Marzubannâme 236)
Acı tırnak ağ boynuna takalum (Dede Korkut 29/13)

Dede Korkut'ta geçen bazı örneklerde nesne uzaklaşması, vurgudan ziyade cümleler arasındaki öge paralelizminden (sentaktik paralelizm) kaynaklanmaktadır (Konuyla ilgili olarak bkz. Üstünova 2003: 50-59).

Kara otağa kondurdılar, kara kiçe altına döşediler, kara koyun yahnisından önine getürdiler (Dede Korkut 11/10)

Kara otağa konduruñ, kara kiçe altına döşen, kara koyun yahnisından önine getürüñ (Dede Korkut 13/2)

Bu cümlelerde *altına* kelimesi *otağa* ve *önine* kelimelerine paralel olarak yüklemde yer aldığı için nesne olan *kara kiçe* sıfat tamlaması yüklemden uzaklaşmıştır. Tekin, gramerinde uzaklaşmayı, nesnenin yapısına değinmeyerek "Bazı durumlarda, özellikle öznenin vurgulanması istendiğinde cümle devrik olabilir, yani özne tümleçten sonraya alınabilir." (Tekin 2003: 211) şeklinde açıklamakta ve nesnenin yapısına değinmemektedir. Ergin'e göre ise bu konuyu "Nesne uzaklaşması yerine yer tamlayıcısı yaklaşması şeklinde görmek de mümkündür." (Ergin 1963: 479). *El-Kavâninü'l-Külliy'e*'de belirtisiz nesnenin yeri ile ilgili olarak verilen "Birdüm bege bir at" örneğinde yüklemden uzaklaşan nesne sıfat tamlaması kuruluşundadır. Ancak eserde bu yapının değil belirtisiz nesnenin yüklemde hemen yanında bulunduğu "Bir at birdüm bege" yapısının en fasih ve en yaygın yapı olduğu belirtilir (El-Kavânin 44). Gerçekten de akkuzatif eksiz nesnenin yüklemden uzaklaşması olayı hiçbir dönemde yaygın değildir. Uzaklaşan nesnelere ise genellikle sıfat tamlaması kuruluşundadır. Çok seyrek olmak üzere isim tamlaması ve tekrar grubu kuruluşundaki bazı akkuzatif eksiz nesnelere de yüklemden uzaklaşabilmektedir.

Yazıtlarda geçen *Kagan at bunta biz birtimiz* (Kül Tigin Abidesi, Doğu Cephesi 20) cümlesinde nesne, bir isim tamlamasıdır ve yüklemle arasına başka öğeler girmiştir. *Üze Türk tenrisi, Türk ıduk yiri subı ança itmiş* (Kül Tigin Abidesi, Doğu Cephesi 10, 11) cümlesinin nesnesi de akkuzatif eksiz bir isim tamlamasıdır.

Yine yazıtlarda geçen şu cümlelerde, yüklemden uzaklaşan nesnelere tekrar grubu kuruluşundadır:

Yelme kargu edgüti urğıl (Tonyukuk Abidesi, Birinci Taş, Kuzey Cephesi 2)

Altun kiümiş işgiti kutay bunşuz ança birür (Kül Tigin Abidesi, Güney Cephesi 5)

Taranan eserlerde aykırı tek tük bazı örneklere de rastlanmıştır. Yazıtlardaki *Sab ança idmiş* (Tonyukuk Abidesi, Birinci Taş, Güney Cephesi 2) ve tartışmalı bir cümle olan *Öd tenri yaşar* (Kül Tigin Abidesi, Kuzey Cephesi 10) cümlesinde uzaklaşan nesnelere, kelime grubu değildir. Ergin'in (1958-1963) verdiği 12 örneğin 9'u sıfat tamlaması kuruluşundadır. *Yüz yire kodı* (204-11), *yüz göge tutdılar* (68-8), *at meydana sürdi* (286-3) örneklerinde ise uzaklaşan nesnelere tamlama değildir. Taranan diğer eserlerde de *Saman çok virür-*

ler (Marzubannâme 245), *Atka eger o yasadı* (Eckmann 1988: 64), *Beniim katında mâl nice emânat kor?* (Târih-i İbn-i Kesîr, 178), *Dahhâk'ın memleketine hatar nice irişdi.* (Gülistan Tercümesi, 136) cümlelerinde olduğu gibi aykırı birkaç örneğe rastlanmıştır.

Tarihî lehçelerde akkuzatif eksiz bir nesneyi yüklemden uzaklaştıracak kadar vurguya ihtiyacı olan ögelerin daha çok *anın için, anlara, anlar, anda, benden, niçe, ança, bunta, biz* gibi zamir kökenli olduğu görülmektedir. Zamerlerle ilgili araştırmalarda bu eğilimin sebepleri üzerinde durulmalıdır.

Akkuzatif eksiz bir nesneyi yüklemden uzaklaştıran bir başka yapı da bağlı cümlelerdir. Meselâ Türkiye Türkçesinde *İki kitap sana verçyim, üç kitap da arkadaşına verçyim* gibi bağlı bir yapıda akkuzatif eksiz nesnelere yüklem arasına başka ögeler girmiş ve nesne yüklemden uzaklaşmıştır. Tek bir cümlenin sınırları içinde gramatikal bir bozukluğa sebep olan bu durum, bağlı bir yapının sınırları içinde kurallı bir kullanımdır. Verilen bu örnekte de olduğu gibi, akkuzatif eksiz nesnelere yüklemden uzaklaşabilmeleri için sıfat tamlaması kuruluşunda olmaları, yapılarında mutlaka sayı veya belirsizlik sıfatı bulunması ve anlamca paralellik arz eden, karşılaştırma, beraberlik bildiren bağlı cümleler içinde yer almaları gerekmektedir. Bu hususu Gencan "de ile bağlanmış eşit kısımlardaki belirtisiz nesnelere yüklemler arasına başka tümleçler de girebilmektedir." şeklinde açıklar ve *Bir gömlek kendime, bir gömlek de Orhan'a aldım; Bir top Orhan'dan, bir top da Yalçın'dan aldım* örneklerini verir (Gencan 1971: 97). Aynı yapı, Uzun tarafından da değerlendirilmiş ve "Yandaşlık Türkçede mutlak değildir, sıralı yapılarda ve bazı bağlaçlarda belirtisiz ad öbeği – eylem yandaşlığı gerekmez." açıklaması ile *Ali bir kitap dün aldı, bir kitap bugün* (Uzun 2000: 204) örneği verilmiştir. Bu yapı, Türkçenin tarihî dönemleri için de mümkün olabilecek bir yapıdır. Ancak sınırlı taramalarımız sırasında bu yapıyı örneklemedik.

Sonuç olarak şunları söyleyebiliriz:

1. Akkuzatif eksiz bir nesne bugün Türkiye Türkçesinde ve tarihî lehçelerde bazı özel yapılar içinde yüklemden uzaklaşabilmektedir.
2. Nesneye belirlilik anlamı veren sadece akkuzatif eki değildir. Nesne başka yapılarla da belirlilik kazanmaktadır.
3. Bir cümlede imkânsız olan öge dizilişi, birbirine bağlı cümlelerde mümkün olabilmektedir. O hâlde öge diziliş kuralları, bağlı cümleleri de içine alacak şekilde belirlenmelidir.
4. Bu çalışmada üzerinde durduğumuz akkuzatif eksiz nesnenin söz dizimindeki yeri konusu, hem tarihî lehçelerde, hem de bugünkü lehçelerde daha geniş bir inceleme konusu olmalı, bu kullanımın hangi dönemlerde ve hangi lehçelerde daha yaygın olduğu araştırılmalıdır.

Örneklerin alındığı eserler

Dede Korkut	bk. Ergin (1958–1963)
El-Kavânin	bk. Toparlı – Çögenli – Yanık (1999)
Evliyâ Çelebi	bk. Gökyay (1996)
Gülîstan Tercümesi	bk. Özkan (1993), Karamanlıoğlu (1989)
Kelîle ve Dimne	bk. Zajaczkowski (1934)
Kısas-ı Enbiyâ	bk. Cemiloğlu (1994)
Kısasü'l-Enbiyâ	bk. Ata (1997)
Kül Tigin Abidesi	bk. Ergin (1970)
Marzubannâme	bk. Korkmaz (1973)
Nehcü'l-Ferâdis	bk. Eckmann (1995)
Târih-i İbn-i Kesîr	bk. Ergüzel (1999)
Tonyukuk Abidesi	bk. Ergin (1970)

Kaynaklar

- Akerson, F. E. (2000) *Dile Genel Bir Bakış*, İstanbul: Multilingual.
- Ata, A. (1997) *Kısasü'l-Enbiyâ*, Ankara: TDK Yay.
- Banguoğlu, T. (1990) *Türkçenin Grameri*, Ankara: TDK Yay.
- Cemiloğlu, İ. (1994) *Kısas-ı Enbiyâ Nüshası Üzerinde Sentaks İncelemesi*, Ankara: TDK Yay.
- Eckmann, J. (1995) *Nehcü'l-Ferâdis*, Ankara: TDK Yay.
- Eckmann, J. (1988) *Çağatayca El Kitabı*, çev. G. Karaağaç, İstanbul: İÜ, Edebiyat Fakültesi Yay.
- Ergin, M. (1958–1963) *Dede Korkut Kitabı 1–2*, Ankara: TDK Yay.
- Ergin, M. (1970) *Orhun Abideleri*, 1000 Temel Eser, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Ergüzel, M. M. (1999) *Târih-i İbn-i Kesir Tercümesi*, Ankara: TDK Yay.
- Gencan, T. N. (1975) *Dilbilgisi*, Ankara: TDK Yay.
- Gökyay, O. Ş. (1996) *Evliya Çelebi Seyahatnamesi 1*, Ankara: Yapı Kredi Yay.
- Grønbech, K. (1995) *Türkçenin Yapısı*, çev. M. Akalın, Ankara: TDK Yay.
- Johanson, L. (1977) Bestimmtheit und Mitteilungsperspektive im türkischen Satz, *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 3/2, 1186–1203. [Türkçesi: Türkçe Tümcelerde Belirlilik ve İletişimsel Sözce Bakış Açısı, çev. M. Çelik – A. S. Özsoy, Manuskript.]
- Karahan, L. (1996) Yükleme ve İlgi Hâli Ekleri Üzerine Bazı Düşünceler, *Üçüncü Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı*, Ankara: TDK Yay., 605–611.
- Karamanlıoğlu, A. F. (1989) *Gülîstan Tercümesi*, Ankara: TDK Yay.
- Korkmaz, Z. (1973) *Marzubannâme Tercümesi*, Ankara: TDK Yay.
- Özkan, M. (1993) *Gülîstan Tercümesi*, Ankara: TDK Yay.
- Tekin, T. (2003) *Orhon Türkçesi Grameri*, İstanbul: TDA.

- Timurtaş, F. K. (1981) *Eski Türkiye Türkçesi*, İstanbul: İÜ, Edebiyat Fakültesi Yay.
- Toparlı, R. – Çögenli, S. – Yanık, N. H. (1999) *El-Kavaninü'l-Külliyе Li-Zapti'l-Lügati't-Türkiyye*, Ankara: TDK Yay.
- Uzun, N. E. (2000) *Ana Çizgileriyle Evrensel Dilbilgisi ve Türkçe*, İstanbul: Multilingual.
- Üstünova, K. (2002) *Dil Yazıları*, Ankara: Akçağ Yay.
- Zajączkowski, A. (1934) *Studja nad językiem staroosmańskim. Wybrane ustępy z anatolij-skotureckiego przekładu Kalili i Dimny*, Krakowie: Nakł. polskiej akademji umiejetnosci.